
שודדי הממלכה האבודה

על יסוד אותם נתונים, למסקנות שונות ומגוונות. ועם זאת, אם נחלק את הנראטיב ההיסטורי של המקרא באופן סכמטי לתקופות זמן מובחנות, ניוכח כי בסוגיות מסוימות שוררת בכל זאת הסכמה חלקית בקרב המלומדים הנוגעים בדבר. ראשית, מרביתם יסכימו כי בנוגע לתקופת האבות ולתקופת שיעבוד בני ישראל במצרים, אין באפשרותה של הארכיאולוגיה להוכיח או להזים את אמיתותם ההיסטורית של האירועים המתוארים במקרא, ואף ספק אם היא ביכולתה לעשות כן בעתיד. אירועים כאלה – נדידת חמולת שבטיות ומאבקי הכוח הניטשים בתוכן, לדוגמה – לרוב אינם מותירים אחריהם ראיות שאותן יכולים הארכיאולוגים למצוא כיום, ועל כן גם העדרם של ממצאים ברורים אינו מהווה הוכחה מספקת לכך שהתרחשויות המתוארות לא התחוללו מעולם.

דוד ושלמה: בין מציאות
היסטורית למיתוס

מאת ישראל פינקלשטיין
וניל אשר סילברמן

אוניברסיטת תל אביב, 2006

328 עמודים

ביקורת: רענן אייכלר

מראשית ימי המחקר הארכיאולוגי בארץ ישראל ובמזרח התיכון, התעניינו רבים בשאלה אם יש בכוחם של ממצאי המחקר הזה לאשר או להפריך את סיפורי המקרא. לשאלה הזאת לא נמצא מעולם מענה פשוט ומספק: מאחר שרק לעתים רחוקות נתגלו בשטח ממצאים חד־משמעיים, הגיעו חוקרים שונים,

בנוסף, מרבית החוקרים יסכימו שהעדויות המובאות במקרא בנוגע לתקופות הממלכה המפולגת וגלות יהודה הן, ככלל, אמינות למדי. הסיבה לכך פשוטה: בשנת 850 לפנה"ס לערך, זמן קצר לאחר פילוג הממלכה החלה האימפריה האשורית, ולאחריה האימפריה הבבלית, להתפשט מערבה לעבר ארץ ישראל. שתי האימפריות המסופוטמיות תיעדו את מעלליהן הצבאיים על לוחות חמר ומצבות אבן – חומרים העומדים במהמורות הזמן – ואף השפיעו על עמים אחרים באזור לעשות כן בעצמם. במקרים שבהם תיעודים אלה עוסקים במגעים עם יהודה וישראל, הם תואמים באופן כללי את המסופר במקרא.

המחלוקת השוררת כיום בארכיאולוגיה המקראית מתמקדת אפוא בעיקר באותן התקופות "שבאמצע": תקופת הנדודים של בני ישראל במדבר וכיבושה של ארץ כנען; תקופת השופטים; ותקופת הממלכה המאוחדת של דוד ושלמה. בין אם הדבר מוצא חן בעיני החוקרים ובין אם לאו, השאלה עד כמה היו דומות התקופות הללו לדיווחים המובאים במקרא – אם כלל היה דמיון כזה – היא סוגיה בעלת השלכות תרבותיות, דתיות ופוליטיות כבדות משקל. כתוצאה מכך, הפולמוס הניטש בנושא הוא לרוב חריף, ותמיד מעניין.

בשנת 2001, הצטרפו לזירה זו ישראל פינקלשטיין וניל אשר סילברמן בספרם רב המכר ראשית ישראל: ארכיאולוגיה מקרא וזיכרון היסטורי (שתורגם לעברית בשנת 2003). פינקלשטיין הוא ארכיאולוג ישראלי שנוי במחלוקת, שבעת פרסום ספרו כיהן כראש המכון לארכיאולוגיה באוניברסיטת תל אביב. סילברמן הוא מומחה להיסטוריה של הארכיאולוגיה

המתגורר בבלגיה וחתום על פרסומים רבים בתחום זה. בראשית ישראל דנו המחברים לא רק בשאלת האמינות ההיסטורית של המקרא, אלא גם בשאלת ההקשרים שבהם נכתבו סיפורי התנ"ך והמניעים מאחוריהם. תשובתם המקורית (והקיצונית למדי) של פינקלשטיין וסילברמן לשאלות אלו הייתה שמרבית הנראטיב ההיסטורי של המקרא מקורו בתעמולה פוליטית שנתחברה בממלכת יהודה בסוף המאה השביעית לפני הספירה, בעת שלטונו של המלך יאשיהו. עקב כך, יש בו תרומה מועטה להבנת התקופות הקדומות יותר אותן הוא מבקש לתאר, אף על פי שהוא יכול לשפוך אור על התקופה שבה הוא נכתב.

דוד ושלמה, הפרויקט המשותף השני של פינקלשטיין וסילברמן, הוא המשך טבעי לראשית ישראל. בחיבור זה חוזרים המחברים לשאלות שהעלו בספרם הראשון וממקדים אותן בנראטיב המקראי העוסק בתקופת הממלכה המאוחדת (המאה העשירית לפנה"ס) תחת שלטונם של דוד ובנו שלמה. ספר שמואל וספר מלכים מתארים את הדמויות הללו כמי ששחררו את בני ישראל מעול שליטתם של הפלשתים וכווננו ממלכה גדולה, עשירה וחזקה אשר השפעתה הרחיקה והגיעה עד לגדות נהר הפרת. פינקלשטיין וסילברמן שואלים: האם מקורו של נראטיב זה אכן במאה העשירית לפנה"ס והאם הוא מדויק? ואם התשובה לכך היא שלילית, מתי ומדוע הוא נכתב?

התזה המוצגת בדוד ושלמה היא מעודנת ומתוחכמת במידת מה מזו של הספר הקודם. לטענת המחברים, הנראטיב המקראי על דוד ושלמה מכיל גרעין עובדתי קטן אך משמעותי שמקורו

במציאות של המאה העשירית לפנה"ס. עם זאת, במהלך שלוש מאות השנים שלאחר מכן, גרעין זה נעטף בשכבות על גבי שכבות של תעמולה פוליטית מטעם ממלכת יהודה אשר נבדו יש מאין, נשאבו מתוך המציאות של תקופות מאוחרות יותר או הושאלו מאירועים שהתרחשו בממלכת ישראל השכנה.

לדברי פינקלשטיין וסילברמן, הגרעין ההיסטורי של עלילות דוד ושלמה מכיל סיפורים שעברו בעל פה מאז המאה העשירית לפנה"ס, אך נאספו והועלו על הכתב רק מאתיים שנה לאחר מכן. הם מבקשים לזהות את הסיפורים הללו תוך שימוש ברמזים גיאוגרפיים-דמוגרפיים. על פי הנחת עבודה זו, אם הסיפור מכיל יסודות המאפיינים את המציאות של המאה העשירית לפנה"ס, אך לא תקופות מאוחרות יותר, כי אז סביר שמקורותיו אותנטיים.

מעניין לציין שהסיפורים העונים על הגדרה זו, לשיטתם של המחברים, עוסקים ככלל בתקופה המוקדמת ביותר בפרק הזמן המדובר וכוללים רבות מן המעשיות העוסקות בתהליך של עליית דוד לשלטון. המעשיות הללו מציגות את המלך לעתיד ואת אנשיו משוטטים בערבות יהודה במנוסה משאול, אויבו של דוד וקודמו במלוכה. אחד מן הרמזים שמוצאים פינקלשטיין וסילברמן בסיפורים אלה למקורם המוקדם הוא החשיבות המיוחדת בהם לעיר הפלשתית גת, אשר נחרבה במאה התשיעית לפנה"ס ולעולם לא חזרה למעמדה הקודם. רמז נוסף הם מוצאים בתיאורה הגיאוגרפית של ממלכת שאול, שמרכזו, על פי הכתוב, בהרי בנימין מצפון לירושלים, וששטחה משתרע עד אזור נחל היבוק בעבר הירדן.

לדברי המחברים, התיאור המקראי מתאים למגמות הדמוגרפיות המשתקפות בתיעוד הארכיאולוגי, ויש לו תימוכין בקריאה דקדקנית של המצבה הנודעת שהותיר מלך מצרים שישק הראשון, המנציחה את מסע המלחמה שלו בארץ כנען.

פינקלשטיין וסילברמן מוסיפים וטוענים כי שאר הנראטיב על דוד ושלמה אינו עולה בקנה אחד עם ההקשר ההיסטורי של המאה העשירית לפנה"ס. כיבושיו לכאורה של דוד בארץ ישראל ושליטתו בה אינם באים לידי ביטוי בתיעוד הארכיאולוגי, ואת כוח האדם שנדרש לניהול מסעות מלחמה ארוכי טווח, שהרחיקו עד לארם-דמשק, לא יכול היה לגייס מקרב תושבי יהודה אשר הייתה באותה העת רק "אזור מיושב בדלילות". יתר על כן, אין זה מתקבל על הדעת שמוקד העושר האדיר והעוצמה הכלכלית שמייחס המקרא לשלמה שכן בירושלים, אשר באותה העת לא הייתה אלא "כפר הררי קטן", ואף אין זה סביר שהיה בכוחו למשול על ממלכה נרחבת בארץ ישראל, שהייתה חסרה את רמת ההשכלה ואת דרגת ההתפתחות העירונית הנחוצות לשלטון מעין זה.

כדי להסביר מתי (ומדוע) נכתבו תיאורים אלה, פונים המחברים אל הנתונים הארכיאולוגיים. הם מחלקים את סיפורי המקרא לרבדים שונים, וכך יכולים לשייך כל רובד להקשר היסטורי מסוים במהלך ארבע מאות השנים שחלפו מאז התקופה המתוארת. באופן זה הם מגיעים למסקנה שסיפורי הכיבוש והממלכה של דוד חוברו ככל הנראה במאה התשיעית לפנה"ס. ממלכת יהודה הייתה אז מדינת וסאל של ישראל, שכנתה החזקה ממנה בהרבה. לטענת המחברים, בחצר המלוכה

הממצאים הארכיאולוגיים עולה שרובו של הנראטיב המקראי אודות דוד ושלמה הינו בדיה; (ב) הארכיאולוגיה יכולה להצביע על הקשרים היסטוריים מאוחרים יותר שבהם חוברו רבדים שונים בנראטיב זה; (ג) אפילו היסודות ה"אותנטיים" יותר בנראטיב, שמקורם במאה העשירית לפנה"ס, לא הועלו על הכתב אלא רק בסוף המאה השמינית לפנה"ס, כאשר ידיעת קרוא וכתוב החלה להתפשט בארץ ישראל. הבה ונבחן כל אחת מהטענות הללו לגופה.

הטענה הראשונה, הגורסת כי חלק הארי של נראטיב דוד ושלמה הנו בדיה ותו לא, לוקה בחסר בשל ההשערות הארכיאולוגיות שעליהן היא מתבססת. חשובה במיוחד בהקשר זה היא הערכתו של פינקלשטיין כי ההתפתחות העירונית בארץ ישראל, יחד עם הבנייה הממוכנת והנרחבת, לא החלה במאה העשירית לפנה"ס כי אם רק במאה שלאחריה. ארכיאולוגים אחרים, לעומת זאת, חולקים על פינקלשטיין ומזכירים, בין היתר, את מבני השערים הידועים בחצור, מגידו וגזר, המתוארכים למאה העשירית לפנה"ס ומעידים על רמת הפיתוח העירוני הגבוהה בארץ באותה עת. פינקלשטיין, מצדו, מתארך ממצאים אלה ואחרים למאה התשיעית. אף שהמחלוקת בדבר מה שמכונה "הכרונולוגיה הנמוכה של פינקלשטיין" מורכבת מדי לדיון במאמר זה, חשוב לציין, כפי שסיכם הארכיאולוג האמריקני ויליאם דיוור בשנת 2003, שעמדת פינקלשטיין "לא זכתה לתמיכה בכתב מצד אף ארכיאולוג מוביל אחר". כמובן, ייתכן כי פינקלשטיין צודק ושאר עולם הארכיאולוגיה טועה, אך האם לא היה עליו לפחות להתייחס לדעה הרווחת בתחום אילו ציפה לשכנע את הקורא

הירושלמית ביקשו באותו זמן להראות כי "הממלכה המאוחדת" נוסדה למעשה מאה שנים קודם לכן, ותחת הנהגתה של יהודה, לא ישראל. באותו האופן מתארכים פינקלשטיין וסילברמן את תיאורי גדולתו של שלמה לתחילת המאה השביעית לפנה"ס, ומייחסים להם את המטרה המשוערת לספק תקדים לניסיונותיו של מנשה, מלך יהודה, לשלב את ארצו בכלכלה הבינלאומית של האימפריה האשורית, בעוד שהתיאור הגרנדיוזי של מקדש שלמה נכתב, לטענתם, בסוף המאה השמינית לפנה"ס, כאשר סמכותה של ירושלים נזקקה לחיזוק נוכח זרם הפליטים שהגיעו אליה באותה העת מישראל השכנה.

במבט ראשון, הטיעון המוצג כאן נראה ספקני פחות ביחס למקרא מכפי שניתן היה לצפות ממחבריו של ראשיית ישראל. בעוד שבספרם הקודם סיווגו פינקלשטיין וסילברמן את מרבית הכתבים ההיסטוריוגרפיים במקרא כתעמולה פוליטית מסוף המאה השביעית לפנה"ס והתייחסו רק ל"פיסות" מעורפלות של חומר מקורי, הרי שהפעם הפיסות הללו מתגבשות ומתרחבות עד כדי הכלת שלד הנראטיב של מלכות שאול ועלייתו של דוד לשלטון. ועם זאת, זוהי עמדה סקפטית יותר מן הגישה הרווחת בקרב רוב חוקרי המקרא והארכיאולוגיה המקראית. בקבוצה הראשונה מקובל לטעון כי חלק הארי של הכתובים אודות חצורו של דוד חובר בתקופת שלמה, ובשתי הקבוצות לא ימהרו להטיל ספק בעצם קיומה של הממלכה המאוחדת. בעיקרון, אפשר לסכם את הטענות המוצגות בדוד ושלמה, בהשוואה להשקפה של הזרם המרכזי במחקר, באופן הבא: (א) מן

לדחותה? למרות שבנספח לספר עוסקים
המחברים בסוגיה של תיארוך הממצאים
הארכיאולוגים, הם אינם טורחים להפריך
את הטענות שמעלים היום מתנגדיהם,
או אפילו להודות בקיומם.

הנחה נוספת שעליה נשענת טענה
זו קשורה לציונה של ירושלים במאה
העשירית לפנה"ס. פינקלשטיין וסילברמן
גורסים כי ירושלים לא הייתה באותה
העת אלא כפר זניח, ועל כן לא יכלה
לשמש כבירתה של הממלכה הנרחבת
המתוארת במקרא. אף על פי שבירושלים
נתגלו שרידים ארכיאולוגים מעטים בלבד
מתקופה זו, חוקרים אחרים היו זהירים
יותר בהצהרותיהם. הם הזכירו ממצאים
מסוימים שנתגלו בירושלים, דוגמת
מבנה אבן מדורג, מן הגדולים שנחשפו
בארץ מאותה תקופה, שהיה בשימוש
במאה העשירית לפנה"ס (פינקלשטיין,
נאמן לשיטתו, מאחר גם מבנה זה למאה
התשיעית לפנה"ס). הם ציינו עוד כי קשה
לקבוע את גודלה של ירושלים בכל תקופה
היסטורית שהיא, בשל קשיי החפירה בעיר
שוקקת חיים המיושבת בצפיפות. יתרה
מזאת, העובדה כי ירושלים הייתה מיושבת
ברציפות במהלך אלפי שנים משמעה הרס
ובנייה תמידיים של הדרכים והמבנים,
תופעה המקשה על תיארוך הממצאים.
ברם, פינקלשטיין וסילברמן עוקפים את
המורכבויות הללו, וקובעים בפשטות,
שב"יותר ממאה שנות חפירה" בהכרח
אמור היה להתגלות יותר מזאת.

והנה, התפתחות ארכיאולוגית מן העת
האחרונה הדגימה, למרבה האירוניה, כמה
מסוכן לראות בהעדר ממצאים הוכחה
לדבר מה. בקיץ 2005, בעת שהמהדורה
האנגלית של דוד ושלמה ירדה לדפוס, חשף
צוות בראשותה של הארכיאולוגית אילת
מזר מן האוניברסיטה העברית, ובתמיכתו

של מרכז שלם, שרידים של מבנה ציבורי
רחב-ממדים בירושלים, ממצא המצביע
על רמה גבוהה של פיתוח עירוני ושל
ממשל בתקופה שבה עמד על מכוננו. על
פי החרסים שנמצאו באתר, סביר ביותר
שבניין זה נבנה במאה העשירית לפנה"ס.
פינקלשטיין, מצדו, גורס במהדורה העברית
של הספר כי חלק מן הממצאים שנחשפו
מתחת למבנה מאשרים את הסברה
שבנייתו התרחשה לכל המוקדם במאה
התשיעית לפנה"ס – ולצורך העניין אין
זה משנה איזו שיטת תיארוך נאמץ. מזר
עצמה, חשוב לציין, מכחישה כי אכן נמצאו
ממצאים כאלה מתחת למבנה, בניגוד
לטענת פינקלשטיין. יתר על כן, היא מעלה
את ההשערה כי הבניין שנחשף עשוי להיות
ארמונו של דוד: המיקום, הסגנון, הגודל
ותיארוך הבניין מתאימים לתיאור המופיע
בטקסט המקראי. כך או כך, ברי שתגליות
מסוג זה מכבידות מאד את נטל ההוכחה
על כתפיהם של מחברי דוד ושלמה.

גם ניסיונותיהם של המחברים למצוא
הקשרים מאוחרים יותר לכתבת
סיפורי דוד ושלמה אינם עומדים
בבדיקה דקדקנית, וזאת בשל ליקויים
מתודולוגיים: העדר תיאוריה קוהרנטית
של יצירה ספרותית והימנעות מהשוואות
מאלפות עם כתבים ספרותיים אחרים,
עתיקים ומודרניים. אף שפינקלשטיין
וסילברמן אינם הראשונים שחטאו בכך,
התוצאה במקרה שלהם עשויה להיות
מזיקה במיוחד, מפני שהם מסתמכים
על הנחה המנוגדת לאינטואיציה – היינו,
שקבוצות פוליטיות יכולות לבדות
היסטוריות שלמות (ולא רק השקפות
חדשות על סיפורים מוכרים), ולשווקן
לציבור תמים דיו כדי להטמיען בתודעה
הלאומית שלו.

כדי לבלבל אותם), שלפיה סיפור הברית בין דוד ואכיש מלך פלשתים נכתב למעשה במדינת ישראל בשנת 2006, בהקשר הבא: מדינת ישראל הוציאה זה עתה את אזרחיה מרצועה במישור החוף הדרומי, המיושבת בעיקר בידי קבוצה אתנו-פוליטית יריבה. מתנגדים לצעד זה, שהיו עדיין מרירים בגין הוצאתו אל הפועל, פרסמו כתב תעמולה המבקש להראות כי קהילה קטנה של ישראלים (בני ישראל) אכן היתה מסוגלת להתקיים בין רוב פלסטיני (פלשתי) באותו האזור. שהרי, גם דוד, הגיבור המיתולוגי, ואנשיו עשו זאת אלפי שנים קודם לכן! כמובן, לנו ברור כי הסבר שכזה הוא אבסורדי, אף שבעיני ההיסטוריון אשר יחיה בעוד 3,000 שנה הוא עשוי להיחשב הגיוני בדיוק כמו זה שאותו מציעים פינקלשטיין וסילברמן. אכן, הסברים מעין אלה כפופים רק למגבלות של כוח הדמיון, מאחר שבהעדר תיאוריה קוהרנטית של יצירה ספרותית, הניסיונות לגלות הקשרים היסטוריים לחיבורם של טקסטים אינם הרבה יותר ממשחקי אסוציאציות – מבדרים מבחינה אינטלקטואלית אך חסרי כל ערך היסטורי.

מתמיה במיוחד הוא טיעונם השלישי של המחברים, אשר לפיו לא ייתכן כי הסיפורים על מלכותם של דוד ושלמה נכתבו בידי סופרי חצר בירושלים במאה העשירית לפנה"ס (כפי שטוענים מרבית חוקרי המקרא), מאחר שיש בידינו ראיות לשכיחותה של ידיעת קרוא וכתוב בממלכת יהודה רק מסוף המאה השמינית לפנה"ס. בנקודה זו פינקלשטיין וסילברמן מתעלמים מן העובדה שאין צורך בידיעת קרוא וכתוב בהיקף נרחב לשם קיומם של סופרי חצר; די רק בהימצאותם של מתי מעט עם יכולת זו. ידוע לנו, למשל, כי כבר במאה הארבע-עשרה לפני הספירה, כתב

יתר על כן, ההקשרים הפוליטיים הספציפיים שאליהם משייכים המחברים את הסיפורים השונים הם לעתים קרובות מפוקפקים. לדוגמה, בשמואל א כז מסופר כיצד דוד, שהיה שרוי עדיין במנוסה מפני שאול, מעמיד את עצמו לרשות אכיש, מלך גת, שבשירותו הוא מבצע לכאורה פשיטות נגד תושבי יהודה. בדחותם את האפשרות כי זהו דיווח אותנטי, מתארכים פינקלשטיין וסילברמן את חיבור הסיפור לסוף המאה השביעית לפנה"ס. באותו פרק זמן, הם מסבירים, הייתה לפלשתים תעשיית כבישת זיתים משגשגת בעקרון, שבראשה עמד מלך בשם אכיש. לדבריהם, יהודה, שהייתה מאז ומעולם אזור חשוב של גידול זיתים, כוננה יחסים כלכליים עם עקרון, שם נכבשו הזיתים שנקטפו על אדמת יהודה. הברית בין דוד לאכיש, גורסים המחברים, הומצאה כדי ליצור תקדים למערכת היחסים עם הפלשתים, ובכך להעניק לה לגיטימציה. ואולם, מבט חטוף מגלה עד כמה משונה הוא ההסבר הזה: משמעותה של "מערכת היחסים הכלכלית" האמורה היא, בעצם, שתושבי יהודה מכרו עודפים של זיתים בלתי כבושים לפלשתים. מדוע דרושה הצדקה לכך? ואפילו יש צורך בהצדקה כזאת, האם הדרך הטובה ביותר לספקה היא להמציא סיפור שבו מלך פלשתי מאזין בעליצות להתרברבויותיו של מייסד ממלכת יהודה אודות מעשי הטבח שביצע בבני עמו שלו?

אחת הדרכים המעניינות לבחון את סבירותו של כל הסבר שהוא לכתבתה של יצירה מסוימת היא לשאול האם על פי אותו ההיגיון יוכלו ההיסטוריונים של העתיד לשייך יצירה זו לתקופתנו אנו. החתום מטה מבקש להעלות השערה, כדי להיטיב עם אותם היסטוריונים עתידיים (או

עבְדֵי־חֶבֶה, שליטה הכנעני של ירושלים, מכתבים בכתב יתדות למצרים. שישה מן המכתבים הללו נתגלו בארכיב בירתו של פרעה אחנאתן בתל אל-עמארנה. בארץ ישראל נמצאו גם כתובות רבות בכתב עברי-כנעני המתוארכות לתקופה שמן המאה השתיים-עשרה ועד המאה השמינית לפנה"ס; הראויה ביותר לציון מביניהן נמצאה על שבר חרס מן המאה האחת עשרה לפנה"ס שנתגלה בעֶזְבֶת צְרָטָה, ושעליו חקוקות אותיות האלף-בית וכמה שרבוטים אחרים. ברור, אם כן, שמישהו עסק בכתובה באותה העת. האם אין זה מתקבל על הדעת כי מישהו כזה ימצא את דרכו לחצר השליט, שם ימצא שימוש מועיל לכשרונותיו?

בכל זה אין כדי לפטור את דוד ושלמה כחיבור נטול ערך. ההפך הוא הנכון: ניתן למצוא בו כמה דוגמאות של עבודה מחקרית מבורכת. בקטע הדין בגוליית, למשל, תוהים המחברים האם תיאור השריון שלו תואם את אשר ידוע לנו על מראה הלוחמים הפלשתים מהופעתם בציורים בני-זמנם. לאחר שענו על כך בשלילה, נעזרים המחברים בנתונים על תרבות יוון ומעלים את ההשערה כי תיאורו של גוליית מתבסס למעשה על הופעתם של שכירי חרב יוונים, שצצו בסביבת ממלכת יהודה כבר במאה השביעית לפנה"ס. אף על פי שהשערה זו לוקה בחסר מכמה היבטים, יש לקדם בברכה את עצם הניסיון להסתייע באמנות החזותית העתיקה של המזרח הקרוב ובמידע על תרבות יוון, מכיוון שתחומים אלה על פי רוב אינם זוכים לתשומת לב מספקת בחקר המקרא.

ראוי לציון גם – ובנימה חיובית – את התרחקותם המוצהרת של המחברים

מהשקפותיהם של הרוויזיוניסטים, קבוצה קטנה של חוקרים מאירופה אשר גורסת שהכתבים ההיסטוריים של המקרא חוברו רק בתקופה הפרסית ו/או ההלניסטית ושמשקף בהם דמיון מועט, אם בכלל, למה שאמנם אירע בארץ ישראל בתקופת הברזל. למרות שטענותיהם של הרוויזיוניסטים אינן זוכות ככלל להתייחסות רצינית מצד מרבית עמיתיהם בתחום הארכיאולוגיה, ההיסטוריה, המקרא והבלשנות, סוברים חלקם כי מחקרו הארכיאולוגי של פינקלשטיין מעניק תימוכין להשקפותיהם. טוב אם כן לגלות סוף-סוף מהי עמדתו של פינקלשטיין עצמו בעניין.

ברם, תרומתו החשובה ביותר של הספר היא בהצגת כושרה של הארכיאולוגיה לשפוך אור על תהליך כתיבת המקרא. עד עתה, נטו מרבית הארכיאולוגים של המקרא להסתפק בביאור "מוצר הסופי" של התנ"ך, ומרבית חוקרי המקרא לא השכילו להסתייע בכל מה שהארכיאולוגיה יכולה הייתה להציע להם. דוד ושלמה הוא ניסיון מרענן לזווג את הארכיאולוגיה עם ביקורת המקורות בחקר המקרא. למרבה הצער, הצלחתו נפגמת קשות בשל השקפותיו האידיאליסטיות של פינקלשטיין ובשל העדר תיאוריה על יצירה ספרותית. ספרם הקודם של פינקלשטיין וסילברמן לקה באותן הבעיות, ומרבית עמיתיהם במחקר הארכיאולוגי והמקראי דחו נחרצות את המסקנות המובאות בו. למרבה הצער, הקורא הישראלי התקשה אולי להבחין בכך בכל ההמולה התקשורתית שליוותה את פרסום הספר בעברית. אכן, לעתים קרובות מתקבל הרושם שהשיח הציבורי בישראל מעניק תשומת לב נטולת פרופורציות לתיאוריות בכל תחום שהוא הנחשבות "מנפצות מיתוסים" ולא

שהגיעה העת שהרוב הדומם מדי ישמיע
סוף-סוף את קולו ברמה.

*רענן אייכלר הוא בוגר החוג למקרא
באוניברסיטה העברית בירושלים והוא
מרצה במכללת הדסה בירושלים ובמכללה
האקדמית להנדסה.*

נוהג בהן זהירות מספקת. אפשר לשער
שבחודשים הקרובים ניתקל בתגובה
דומה לדוד ושלמה. דרך התמודדות אחת
עם ההטיה הזאת עשויה להיות פרסומו
של ספר פופולרי מאת ארכיאולוג מזרם
מרכזי יותר, אשר יבחן את אותן השאלות
אך יציע תשובות שונות בתכלית. למרבה
הצער, ספר כזה עדיין לא יצא לאור. ייתכן